

OM NOGLE SKANDINAVISKE ARTER AF CARNIVORER.

AF

Skolebestyrer A. C. ULLMANN.

De Iagttagelser over norske *Coleoptera*, jeg i en Række Aar har havt Anledning til at gjøre, er jeg for Tiden beskæftiget med at samle og ordne. Under dette Arbeide er jeg kommen til at dvæle ved nogle Punkter, især inden Carnivorerne Serie, hvor det har forekommet mig, at jeg havde Bidrag at levere til en fyldigere Udredning af Arterne. Nærværende Bemærkninger fremkommer derfor som et Uddrag og Bearbejdelse af mine samlede Notiser. Mine fleste Iagttagelser er gjorte i Omegnen af den norske Kjöstad Kragerö; naar Leilighed gaves, har jeg samlet paa andre Steder söndensjelds, hvorhos jeg har benyttet det Materiale, som Venner i Indland og Udland har skaffet mig til Sammenligning.

Cychns rostratus L.

Man kan vel gaa ud fra som almindelig antaget, at der af denne Slægt kun forekommer en skandinavisk Art. Denne optræder ved Kragerö i begge de af THOMSON, Col. Scand. X. 289, karakteriserede Former, hvoraf den ene er kortere, blankere og mere hvælvet, den anden mattere og mere langstrakt. Den langstrakte Form, der undertiden ikke er meget mindre end Exemplarer, jeg har seet fra Nordtyskland, findes i Regeln hver Höst i sidste Halvdel af September og förste Halvdel af Oktober under Stene paa aabén Mark ved Kragerö. Jeg har ogsaa seet den fra Christiania. — Den mere hvælvede, blankere Form har jeg fundet i Skov ved Kragerö $15/5$ 1891 og $20/6$ 1892 og $20/5$ 1893, ligesom Ingeniör EDV. ELLINGSEN har medbragt den fra Höiderne omkring Sanatoriet Ormvolden i Gausdal og jeg selv fra Bessesæter i Jotunheimen. Paa de to sidste Findesteder optræder den i Slutningen af Juli og Begyndelsen af August. Opmærksomheden bör derfor være henvendt paa, om ikke dette

dels er den mere alpine, dels, i lavere Egne, den i Vaartiden optrædende Form.

Det er den kortere, blankere og mer hvælvede, skandinaviske Form, som THOMSON i Skand. Col. X. 289 kaldte *C. elongatus*, medens han i Deutsche Entom. Zeitschr. 1886, 31 i Overensstemmelse med SCHAUM for den hævdede Benævnelsen *C. rostratus* L. Den fladere, mere langstrakte og matte Form, som THOMSON fra først af kaldte *C. rostratus*, skulde derefter gaa over til at være den rette *C. elongatus* DEJ.

Hr. Major v. KOSCHIZKY har sendt mig Exemplarer af denne Form fra Omegnen af Lübeck, og fra disse nordtyske Exemplarer afviger de sydnorske høist ubetydelig, saavel i Længde som i de øvrige Charakterer.

I REITTERS Catalog af 1891 og i Käfer von Mitteleuropa af 1892 har GANGLBAUER, hvem C. GRILL følger i sin Coleopterfortegnelse af 1895, gjort gjældende en ny Opfatning af den Form, som CHAUDOIR kaldte *C. pygmaeus*. Efter SCHAUM, Insekten Deutschlands I. pag. 184, skulde derved forstaaes »små, korte og hvælvede Exemplarer, ved hvilke alle Forskjelligheder fra *elongatus* har naaet Hödepunktet af sin Udvikling». Efter GANGLBAUER skulde nu den i Omegnen af Kragerö forekommende Vaarform, idet hele den korte og blanke skandinaviske *Cychnus*-form, kaldes *C. pygmaeus* CHD. De mere langstrakte og matte skandinaviske Exemplarer, som kun adskiller sig lidet fra de nordtyske, hævdes nu atter som tilhørende den rette *C. rostratus* L. HOPPES og DEJEANS *C. elongatus* = var. *Hoppei* GANGLBAUER opføres af C. GRILL ogsaa som skandinavisk; dog anfører han intet Findested. Formen er meget karakteristisk og let kjendelig paa Størrelsen og den langstrakte Thorax. Den findes vistnok ikke i Norge, maaske heller ikke i Sverige; men i Kjöbenhavns zoologiske Museum og i Hr. E. A. LÖVENDALS private Samling forekommer danske Exemplarer.

Der er antagelig meget, som taler for GANGLBAUERS Distinction mellem Formerne.

Patrobus assimilis CHAUD.

Til denne Art henfører jeg 2 Exemplarer, fundne paa Höi-derne omkring Sanatoriet Ormvolden i Gausdal af Ingeniør EL-

LINGSSEN. Se HELLIESEN, Stavanger Mus. Aarsberetn. f. 1890. Den er en afgjort mindre Form end *P. atrorufus* STRÖM og minder i Habitus om *Miscodera*. Ved Bedømmelsen af Størrelsen bør det haves for öie, at Hannerne af *Patrobus* i Regelen er mindre, med kortere Abdomen end Hunnerne.

Af den almindelig udbredte Art *Patrobus atrorufus* STRÖM = *P. excavatus* PAYK. har jeg erhvervet Exemplarer fra følgende Punkter ved Kysten: Fredriksstad, Christiania, Kragerö (ULLMANN), Karmöen (DELGOBE), Tromsö, Sydvaranger (SCHNEIDER), desuden fra den russiske Murmanskyst (Fröken I. RYTTER). Af Steder inde i Landet har jeg den fra: Drangedal, Grungedal, Mo i Thelemarken, Bagn, Faaberg (ULLMANN), Ormvolden (ELLINGSSEN). Med HELLIESEN paa det citerede Sted maa jeg fastholde som Charakterer for *P. assimilis*, at den er en afgjort mindre Form og betydelig mere convex, med mere hjerteformet Thorax, andet Mellemrum paa Elytra næsten dobbelt saa bredt som første, tykkere Baglaar, kortere og tykkere Led paa Fölehornene, mørkere Fölehorn og Ben. Efter min Mening forekommer *P. atrorufus* STRÖM langs hele Norges Kyst og over hele den subalpine Region, indtil den i den alpine Region aflöses af *P. septentrionis*, der fra Bodö af og nordover optræder ved Siden af *P. atrorufus*, ogsaa som Kystform. CHAUDOIRS *P. assimilis* anser jeg for en lokal og sjelden, subalpin Art og mener, at *Patrobus atrorufus* STRÖM varierer inkonstant i en Uendelighed af subalpine, boreale og arktiske Klimatracer med mørkere Ben og Antenner, mere hjerteformet Thorax og bredere tredie Interstitium. Uden Tvivl er THOMSONS Determination af *P. clavipes* i Col. Scand. I. 214 at henføre til disse Klimatracer og denne saaledes ikke identisk med *P. assimilis* CHD.

Baade JOHN SAHLBERG i Notiser ur Sällsk. pro Fauna et Flora Fenn. förh. XIV, 1873, pag. 90—91 og W. M. SCHÖYEN i Entom. Tidskrift, 1880 pag. 183 har udtalt, at *Patrobus clavipes* THOMS. maa ansees for Lokalvarietet af *P. atrorufus*. For den, der först engang har observeret den ægte *P. assimilis* CHD., er Arten let at skille fra var. *clavipes* THOMS., ogsaa med blotte Öine.

Amara nitida var. **Güntheri** J. SAHLB.

Varieteten adskiller sig fra Hovedformen ved Navlepunkt for Enden af den afkortede Strie paa Elytra; et Exemplar, taget af mig ved Kragerö, har gennem TH. MÜNSTER været sendt Professor JOHN SAHLBERG i Helsingfors til Paasyn (Ent. Tidskr. XI. 1890. S. 117). Det er første Gang, denne Form er funden i Norge.

Amara silvicola ZIMM.

Som bekjendt, adskiller THOMSON, I. 242, ikke denne Art fra *A. Quenseli* SCHÖNH., og det maa ogsaa indrømmes, at de enkelte determinerende Charakterer hos begge Arter i høi Grad falder sammen. Det rigtige er dog utvivlsomt at opføre dem som to ved Habitus og Opholdssted vel adskilte Arter. *Amara Quenseli* er alpin og arktisk og forekommer paa Klippegrund. *A. silvicola*, som den uheldigt nok er bleven kaldet, lever udelukkende i Sandet og kjendes fra Nordtyskland, Danmark og Skaane. Den adskiller sig tydelig i Form fra *A. Quenseli*, idet Sidelinierne er rettere og ved Overgangen mellem Thorax og Elytra mindre indböiede, hvorved fremkommer en fuldkomnere Ellipse. Desuden er Farven rødligere og mindre metallisk. I 1892 gjorde Konservator SPARRE SCHNEIDER et mærkeligt Fund, som han har vist mig den Velvillie ogsaa at meddele mig af. Paa Sandmælerne ved Tromsdalselvens Udløb i Söen fandt han under Tang 13 Ex. af en *Amara*, som han, efter min Mening rigtig, antager for *A. silvicola* ZIMM. Den stemmer fuldstændig med Exemplarer af denne Art, som jeg besidder fra Danzig, tagne af MANDERSTJERNA, og andre fra Danmark, som jeg har erholdt fra Kjöbenhavns Universitets Musæum gennem Hr E. A. LÖVENDAL. Prof. J. SAHLBERG i Helsingfors har havt Exemplarer til Paasyn og antager dem (in litt.) for *rufino*-Exemplarer af *A. Quenseli*. Da denne alpine Art forekommer i fuld Metalglands höiere oppe paa det samme Tromsöland, vilde det være paafaldende, om der sammesteds skulde leve *rufino*-Exemplarer under Tang nede i Fjæren. Ogsaa C. GRILL i sin Coleopterförtegnelse af 1895 erkjender *A. silvicola* ZIMM. i det af SPARRE SCHNEIDER gjorte Fund ved Tromsö. Arten er senere gjenfunden sammesteds.

Amara alpina FABR.

Denne Art er funden af mig paa Gausta og af ELLINGSEN ved Laxelven, paa begge Steder i Begyndelsen af August. Desuden kjender jeg et af MÜNSTERS Exemplarer fra Jotunfjeldene. Alle de nævnte tilhører den af THOMSON, Opuscula IV, 364, omtalte større og mattere Form. Fra Vadsö har Konservator SCHNEIDER sendt mig den sammesteds omhandlede mindre og blankere. Muligens finder her en lignende Forskjel Sted som ved *Cychnus rostratus* L., og Grunden tør da være den af mig antydede, at den mindre og blankere Form er Vaarformen.

I REITTERS Catalog (1891) opføres som funden i Norge en *Amara cognata* PUTZEYS, hvilken Art efter Oplysninger fra Hr CLAES GRILL i Stockholm er opstillet efter et eneste Exemplar i DEJEAN'S, senere CHAUDOIR'S Samling, men hvis Determination ikke synes at passe paa nogen af de foranførte Former af *A. alpina*.

Agabus Solieri AUBÉ. (**A. alpestris** HEER.)

Af den almindelige europæiske Art *Agabus bipustulatus* L. har jeg taget Ex. omkring Kragerö, i Faaberg og ved Dröbak. Efter min Mening maa ogsaa de af Konservator SCHNEIDER omkring Tromsö og i Sydvaranger indsamlede Exemplarer, saavidt jeg har seet dem, henføres til *Agabus bipustulatus* L. og ikke til *A. Solieri* AUBÉ. Heri har Konservator SCHNEIDER givet mig Ret i hans Sydvarangers entomologiske Fauna I. 1894, ligesom Omraadet for Artens Udbredelse ogsaa opføres overensstemmende dermed i C. GRILLS Coleopterkatalog.

Den nærstaaende *Agabus Solieri* kjender jeg fra Jotunfjeldene og Mjös Vand af Exemplarer samlede af MÜNSTER; selv har jeg taget den paa Ulshaug mellem Röldal og Hardanger. Uagtet visselig *A. bipustulatus* og *A. Solieri* begge varierer meget stærkt, og skjönt Arterne er nær beslægtede, mener jeg med SCHAUM (Insekten Deutschlands I. 2. pag. 98), at de kan og bør holdes ud fra hinanden som to ved Habitus og Opholdssted vel adskilte Arter. *A. Solieri* tilhører, efter hvad jeg har seet, udelukkende Fjeldvandene, og *A. bipustulatus* gaar formentlig hele Kysten rundt ligetil Sydvaranger. Den første er

mere fladtrykt, smalere, især bagtil, mindre tæt ridset og uden Sinuering af Prothoraxkanten foran Baghjørnerne; Hannernes ydre Klo paa Forbenene er seglformig krummet, uden at være S-formig böiet. Konservator SCHNEIDER har ladet mig se Exemplarer fra et Fjeldvand paa Rebnæsöen, hos hvilke disse for *A. Solieri* karakteristiske Afvigelser er drevne til en Yderlighed, som gjør, at man ved første Betragtning fristes til at anse denne alpin-arktiske Form for specifik forskjellig fra den, der optræder i Fjeldvandene sydpaa, hvilket dog ikke er Tilfældet, ligesaa lidt som den sydvarangerske Kystform, trods af Forskjel, forekommer mig som andet end Klimatræce af *A. bipustulatus*.

Agabus lapponicus KRAATZ.

Den almindelig nordeuropæiske, typiske Form af *Agabus congener* PAYK. kjender jeg af Ex. fra Kongsvinger, fundne af MÜNSTER, og af mine egne Ex. fra Faaberg. Denne Art varierer forøvrigt saa godt som for hver ny Lokalitet, idet den bliver mørkere i større Höide over Havet og længere mod Nord. Saadanne mørkere Klimatræcer har jeg taget i Rauland, Grungedal og paa Bessesæter og ELLINGSEN ved Laxelven i Porsanger. *Nigrino*-Exemplarer har jeg taget i Rauland. De sidste tilhører den samme Form, som bl. a. af Hr. Statsentomolog SCHÖYEN er tagne i Kistrand i Porsanger, af hvilket Fund jeg har skaffet mig Exemplarer. Jeg kan nemlig ikke være enig i paa denne Form at anvende THOMSONS eller rettere KRAATZ's Artsnavn *A. lapponicus*, som efter dette skulde være Var. af *A. congener*, hvilket nok for Tiden er almindelig antaget (se REITTERS Katalog af 1891 og C. GRILLS Coleopterfortegnelse af 1895).

Agabus lapponicus KRAATZ er nemlig efter min Mening en vistnok nærstaaende, men ved sin Habitus, naar man først har seet den, fra *A. congener* vel distingueret Art. Den er mindre, smalere, mere kompakt og metalglindsende. Arten er vistnok lokal og meget sjelden, hvilket ikke er Tilfældet med de begsorte Exemplarer af *A. congener*, som nu almindelig gaar under Navn af *Agabus lapponicus* KRAATZ. Konservator SCHNEIDER har fundet den i Myrhuller ved Vadsö.

Agabus Thomsoni J. SAHLB.

SCHNEIDER har sendt mig Exemplarer fra Flöjfeldet ved Tromsö og fra Tromsdalen, og ELLINGSEN har fundet den ved Laxelven i Porsanger. I REITTERS Katalog er Formen med Urette opført som Varietet af *congener*. *Rufino*-Variateten og den chagrinerede Varietet eller Abnormitet (*coriaceus* J. SAHLB.) af *Thomsoni* er tydeligt nok ikke Subvarieteter af *A. congener*. I C. GRILLS Coleopterfortegnelse er *A. Thomsoni* rigtig opført som selvstændig Art.